

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

คู่มือ ประโยค ป.ธ. ๓
อรรถกถาธรรมบท ภาค ๗
แปลโดยพญ์ญชนะ

โครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ ๒๕๕๖

คู่มือ ประโยค ป.ธ. ๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ

ผู้แปล : **คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : **รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร**

คณะบรรณานุกรม : **พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาทิ นายสุชญา ศิริธัญญาร**

คณะบรรณกร : **พระมหาสุรศักดิ์ ธีรวโส พระมหานพดล เตชธมฺโม**

นายสนธิญาณ รักษาภักดี นายสุชญา ศิริธัญญาร

นายมนัส จอดพิมาย นายสินชัย วงษ์จำนงค์

นายชำนาญ เกิดช่อ นายสมบุญรณ์ เฟ่งพิศ

ออกแบบปก : **นางจุฬารัตน์ วิชาชาติ**

จัดรูปเล่ม : **นายสมบุญรณ์ เฟ่งพิศ**

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : **มีนาคม ๒๕๕๘**

พิสูจน์อักษร : **พระมหาธิตี อนุภทฺโท ดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริม**

นายสุชญา ศิริธัญญาร นายสุภฐาน สุดาจันทร์

จำนวนพิมพ์ : **๑,๐๐๐ เล่ม**

ลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้ามการลอกเลียน

ไม่ว่าส่วนใด ๆ ของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

พระพุทฺธโฆษาจารย์.

คู่มือ ประโยค ป.ธ. 3 อรรถกถาธรรมบท ภาค 7 แปลโดยพยัญชนะ.-- พระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558

258 หน้า.

1. ธรรมบท--อรรถกถา. I. จุฬารัตน์ วิชาชาติ, ผู้วาดภาพประกอบ. II. ชื่อเรื่อง.

294.318202

ISBN 978-616-300-146-7

จัดพิมพ์โดย : **มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๑๓

พิมพ์ที่ : **โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

๑๑-๑๗ ถนนนพทวาราช เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๓ โทรสาร ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๓

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อ การศึกษาพระปริยัติธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อสนองพันธกิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชน ทุกระดับ

โครงการนี้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัย ช่วยกันพัฒนาเนื้อหาคู่มือประกอบการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตั้งแต่หลักสูตรชั้นประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.๓.๕ ให้มีเนื้อหาสาระ ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของพระภิกษุสามเณร ตลอดถึงผู้ที่สนใจทั่วไป

หนังสือ คู่มือประโยค ป.๓.๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ เล่มนี้ แปลมาจากอรรถกถาธรรมบทภาษาบาลีภาค ๗ ซึ่งเป็นผลงานของพระ พุทธโธมสาจารย์ นักปราชญ์ชาวอินเดีย ผู้มีชื่อเสียงกึกก้อง เดินทางไปสิงหล(เกาะลังกา) เพื่อแปลพระไตรปิฎกและอรรถกถาจากภาษาสิงหลเป็นภาษาบาลี เมื่อ พ.ศ.๑๖๐ ซึ่งต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ชำระขึ้นในเมืองแรก และแบ่งอรรถกถาภาษาบาลีเป็นภาค ตั้งแต่ภาค ๑ ถึง ภาค ๘ สำหรับคู่มือประโยค ป.๓.๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ เล่มนี้ เป็นจำนวนการแปล อรรถกถา ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาแปลมคธเป็นไทย ชั้นประโยค ป.๓.๓ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ศึกษาเนื้อหาหรือเรื่องราว จำนวน ๖ วรรค คือ มลวรรค ธัมมัญญวรรค มัคควรรค ปกิณณวรรค นiryวรรค นาควรรค

มลวรรค หมวดว่าด้วยมลทิน มีจำนวน ๑๒ เรื่อง ๒๑ คาถา ในวรรคนี้เน้นถึง มลทินต่างๆ เช่น มลทินของชีวิต คือ กิเลสและอกุศลธรรม มลทินของมนต์ คือ

(๔)

การไม่ทอ่งบ่น มลทินของบ้านเรือน คือ ความไม่ขยัน มลทินของผิวพรรณ คือ ความเกียจคร้านชำระร่างกาย มลทินของผู้รักษา คือ ความประมาท มลทินที่กล่าวมานี้ย่อมทำลายชีวิตของผู้ที่มีมลทิน เหมือนสนิมที่เกิดจากเหล็กก็กัดกินเหล็กนั้นเอง

ฉัมมัญญวรรค หมวดว่าด้วยผู้ตั้งอยู่ในธรรม มีจำนวน ๑๐ เรื่อง ๑๗ คาถา ในวรรคนี้ เน้นถึงคุณธรรมที่ทำให้ชื่อว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม โดยทรงแสดงไปตามหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่ทรงตรัสถึง เช่น คุณธรรมของผู้พิพากษา คือวินิจฉัยคดี และสาเหตุแห่งคดี ทั้งฝ่ายที่เป็นจริง และไม่เป็นจริง วินิจฉัยโดยไม่ผลิผลลาม เทียงธรรมและโดยสม่ำเสมอ (เสมอภาคกับทุกคน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง) คุณธรรมของบัณฑิต คือมีความเกษม ไม่มีเวร ไม่มีภัย คุณธรรมของผู้เป็นอริยะ คือ ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวง

มคควรรค หมวดว่าด้วยมรรค มีจำนวน ๑๒ เรื่อง ๑๗ คาถา ในวรรคนี้ เน้นถึงอริยมรรค มีองค์ ๘ ว่าเป็นทางอันประเสริฐที่สุด ทรงย้ำว่า “ทางเพื่อความหมดจดแห่งพรรคณะคือทางนี้เท่านั้น มิใช่ทางอื่น” เหตุที่ทำให้ไม่พบทาง(อริยมรรค) คือไม่ขยันเกียจคร้าน มีความคิดใฝ่ต่ำ ปราศจากความเพียร จึงไม่ประสบทางและกล่าวถึงวิธีที่จะทำให้พบทาง คือ รักษากาย วาจา และสำรวมใจ และไม่พึงทำความชั่วทางกาย พึ่งชำระกรรมบถ(กาย วาจา ใจ) ทั้ง ๓ ทางนี้ ให้หมดจดจึงจะพบทางที่พระพุทธเจ้าประกาศไว้

ปภินณการวรรค หมวดว่าด้วยเบ็ดเตล็ด มีจำนวน ๙ เรื่อง ๑๖ คาถา ในวรรคนี้ เน้นถึงหลักธรรมทั่วไป เช่น ในเรื่องบุรพกรรมของพระพุทธองค์ ทรงสอนให้สละสุขเล็กน้อยเพื่อความสุขอันยิ่งใหญ่ ในเรื่องภิกษุโอรสของเจ้าวัชชี ผู้เห็นชาวเมืองจัดงานสมโภช คิดจะลี้ไปครองเรือน ทรงสอนว่า การบวชเป็นของยาก ความยินดีในการบวชก็เป็นสิ่งที่ยินดีได้ยาก การเดินทางไกล(คือวัฏฏะ) ก็เป็นทุกข์ ในเรื่องจุฬาสัททา ทรงเปรียบเทียบคนดีกับคนชั่ว

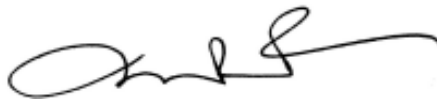
นิริยวรรค หมวดว่าด้วยนรก มีจำนวน ๙ เรื่อง ๑๔ คาถา ในวรรคนี้ ทรงสอนเรื่องนรก ซึ่งเป็นสถานที่รองรับคนชั่ว รวมทั้งผู้ที่ต้องตกนรก ซึ่งเป็นผู้ที่ทำกรรมชั่ว

(๕)

ต่างๆ เช่น ชอบบอกว่าคำไม่จริง ทำความชั่ว ซ้ำยังโกหกว่าไม่ได้ทำ เป็นภิกษุ แต่มีกรรม เลวทราม ไม่สำรวม ปฏิบัติไม่ดี ละอายในสิ่งที่ไม่ควรละอาย ไม่ละอายในสิ่งไม่ควร ละอาย ผู้ที่ทำดีตรงกันข้ามกับความชั่วดังกล่าวมาแล้ว ย่อมไปสู่สวรรค์ และตรัส ถึงแนวทางปฏิบัติในเรื่องความดีและความชั่ว

นาครวรรค หมอว่าด้วยช้าง มีจำนวน ๘ เรื่อง ๑๔ คาถา ในวรรคนี้ เห็นการ สอนเรื่องการฝึกตน เปรียบเทียบกับการฝึกช้าง เนื่องจากช้างเป็นสัตว์สำคัญในการ สงคราม การเดินทาง และเป็นสัตว์ที่ฝึกง่าย เมื่อได้รับการฝึกดีแล้ว ย่อมเป็นสัตว์ ฉลาด มีความอดทนสูง ผู้ที่ฝึกตนได้แล้ว ประเสริฐกว่าช้างที่ฝึกแล้ว ผู้ที่ไม่ฝึกฝนตน พระองค์ได้ตรัสเปรียบเทียบกับหมูที่กินมากและง่วงซึม ฉะนั้น และตรัสถึงวิธีฝึกตน จะแสดงพอเป็นแนวทาง เช่น ให้ฝึกจิตที่ชอบฟังชาน เหมือนความขี้ขลาดประจบสอประมาท ตักมัน ฝึกคบกับสหายผู้มีปัญญา มีความประพฤติดี เป็นนักปราชญ์ ฝึกเป็นคน มีความสุข ตามวิธีต่างๆ เช่น ที่ตรัสไว้ว่า เมื่อมีกิจเกิดขึ้น สหายทั้งหลายนำสุขมาให้ คีลนำสุขมาให้ตราบเท่าชรา ศรัทธาที่ตั้งมั่นแล้ว นำสุขมาให้

ขออนุโมทนาขอขอบคุณคณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระ ปรียัติธรรม คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกคน ที่สละเวลาพัฒนาเนื้อหา และสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี หนังสือคู่มือ ประโยค ป.ธ.๓ อรรถกถา ธรรมบท ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ เล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็นสมบัติ ของมหาวิทยาลัย สืบไป หวังว่า หนังสือเล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการ ทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและผู้ที่มีสนใจสืบไป

(พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่ปรึกษาแม่กองบาลีสนามหลวง

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ ของกองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อสนองพันธกิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

หนังสือ คู่มือ ประโยค ป.ธ.๓ อรรถกถาธรรมบท ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะเล่มนี้ แปลมาจากอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ภาค ๗ อันเป็นหลักสูตรวิชาแปลมคธเป็นไทย ของชั้นประโยค ป.ธ. ๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศึกษาเนื้อหาหรือเรื่องราวจำนวน ๖ วรรค คือ มลวรรค ฐัมมัญญวรรค มัคควรรค ปกิณณกวรรค นiryวรรค และนาควรรค

มลวรรค หมวดว่าด้วยมลทิน มีจำนวน ๑๒ เรื่อง ๒๑ คาถา ในวรรคนี้ คำว่ามลทิน หมายถึงกิเลสต่าง ๆ หรือส่วนเสียต่าง ๆ เช่น ในเรื่องบุตรของคนฆ่าโค และเรื่องพรหมณ์คนใดคนหนึ่ง มลทิน หมายถึงกิเลสมีระคะ เป็นต้น (ขุ.ธ.อ. ๗/๗) ในเรื่องพระติสสเถระ มลทิน หมายถึงอกุศลกรรม ความปราศจากปัญญาพิจารณาปัจจัย ๔ แล้วบริโศก (ขุ.ธ.อ. ๗/๑๑) ในเรื่องพระโลหุทายี มลทิน หมายถึงการไม่ทอ้งบ่นมนต์ เป็นเหตุให้มนต์เสื่อม หมายถึงความไม่ขยันหมั่นเพียรซ่อมแซมบ้านเรือน เป็นเหตุให้บ้านเรือนทรุดโทรม หมายถึงความเกียจคร้านไม่หมั่นชำระร่างกาย เป็นเหตุให้มีผิวพรรณมัวหมอง และหมายถึงความประมาทไม่รักษาทรัพย์ เป็นเหตุให้ทรัพย์ สูญหาย ไม่คุ้มครองอินทรีย์ ๖ เป็นเหตุให้กิเลสเข้ามาครอบงำได้ (ขุ.ธ.อ. ๗/๑๓) ในเรื่องกุลบุตรคนใดคนหนึ่ง มลทิน หมายถึงความประพฤตินอกใจสามีหรือภรรยา ความตระหนี่ และอกุศลธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นต้น

ฉัมมัญญวรรค หมวดว่าด้วยผู้ตั้งอยู่ในธรรม มีจำนวน ๑๐ เรื่อง ๑๗ คาถา ในวรรคนี้ คำว่า ผู้ตั้งอยู่ในธรรม มีความหมายตามนัย เช่น ในเรื่องมหาอำมาตย์ ผู้พิพากษา หมายถึง ผู้ปราศจากอคติ ๔ มีฉันทาคติ เป็นต้น พิพากษาคดีโดยธรรม ในเรื่องพระฉัพพัคคีย์ หมายถึงผู้ไม่มีเวรไม่มีภัย ในเรื่องพระเอกุทานชีณาสพ หมายถึงผู้ไม่ประมาท ในเรื่องพระภุชชกัฏฐิกะ หมายถึงพระเถระผู้ตรัสรู้ อริยสังข์ บรรลุโลกุตตรธรรม ๙ ประการ มือหิงสา สัจญมะ(ศีล) ทมะ(การสำรวมอินทรีย์) ปราศจากกิเลส ในเรื่องภิกษุหลายรูป หมายถึงผู้ตัดความริษยา มีปัญญา ในเรื่องหัตถกภิกษุ หมายถึงสมณะผู้ระงับกิเลสทั้งหลายได้ ในเรื่องพรหมณ์คนใดคนหนึ่ง หมายถึงภิกษุผู้ลอยบาปทั้งหลายได้ เป็นอยู่ด้วยปัญญา ในเรื่องเดียรถีย์ หมายถึงมุนี ผู้ฉลาดเลือกสิ่งดีละสิ่งชั่ว ในเรื่องพรานเบ็ดชื่ออริยะ หมายถึงพระอริยะผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์อื่น ในเรื่องภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยศีลเป็นต้นหลายรูป หมายถึงผู้มีปาริสุทธิศีล ๔ มีชุตตคุณ ๑๓ ประการ เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก บรรลุสมบัติ ๘ ได้สัมผัสเนกขัมมสุข

มัคควรรค หมวดว่าด้วยมรรค มีจำนวน ๑๒ เรื่อง ๑๗ คาถา ในวรรคนี้ คำว่า มรรค หมายถึงอริยมรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฏฐิ(ความเห็นชอบ) เป็นต้น หมายถึงวิปัสสนาปัญญา หมายถึงการมณฑการโดยแยกกายในอารมณ์ ๓๘ ประการ อันเป็นทางแห่งปัญญา (ขุ.ธ.อ. ๗/๖๖) หมายถึงการตัดป่าคือกิเลสมีรากะ เป็นต้น มีสาระสำคัญ เช่น ในเรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป เรื่องพระปธานกัมมิกิตตสเถระ เรื่องเปรตผู้มีศีระะเพียงดั่งศีระะแห่งสุกร(สุกรเปรต) เรื่อง ลัทธิวิหาริกของพระสารีบุตรเถระ และเรื่องนางปฎาจารย์ ทรงแสดงว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นทางแห่งความสิ้นทุกข์ ตรัสรู้ อริยสังข์ บรรลุวิราคธรรมคือนิพพาน เป็นทางพ้นจากบ่วงแห่งมารคืออวิชชา ในเรื่องอนิจจลักษณะ เป็นต้น มรรค หมายถึงวิปัสสนาที่พิจารณาเห็นสังขารทั้งหลายว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา เป็นเหตุให้เบือนห่างในทุกข์ ในเรื่องพระโปลลเถระ มรรค หมายถึงการมณฑการโดยแยกกายในอารมณ์ ๓๘ ประการ เป็นทางให้เกิดปัญญา

(๘)

การไม่เม่นสิการเป็นทางให้ปัญญาเสื่อมถอย ในเรื่องพระเถระผู้ชราหลายรูป มรรค หมายถึง การตัดป่าคือกิเลสมีรากะ เป็นต้น (ขุ.ธ.อ. ๗/๖๘)

ปถินณกวรรค หมวดว่าด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ด มีจำนวน ๙ เรื่อง ๑๖ คาถา เน้นถึงธรรมทั่วไป ไม่ระบุชัดถึงธรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ในเรื่องบุรพกรรมของ พระองค์ ทรงแสดงถึงเรื่องการสละความสุขเล็กน้อยเพื่อความสุขที่ยิ่งใหญ่คือนิพพาน (ขุ.ธ.อ. ๗/๘๗) ในเรื่องกุมาริกากินไขไก่ ทรงแสดงเรื่องความมุ่งหวังแต่สุขเพื่อตนแล้ว ก่อทุกข์แก่ผู้อื่นเป็นเหตุให้ไม่อาจพ้นจากเวรได้ เรื่องพระลูกกัญญาภักทียะ ทรงแสดง ว่า การฆ่ามารดา บิดา กษัตริราชทั้ง ๒ พระองค์ ชาวแวนแคว้น และเจ้าพนักงาน ได้จัดว่าเป็นพราหมณ์ ผู้อยู่อย่างไรทุกข์ ความหมายของคำเหล่านั้น ดังนี้ คือ มารดา หมายถึงต้นท้ออันเป็นเหตุให้เกิดในภพต่าง ๆ บิดา หมายถึงอัสสัมมานะ กษัตริราช ทั้ง ๒ พระองค์ หมายถึงสัตสสตีทฎฐิ (ความเห็นที่เยี่ยง) และอุจเจทฎฐิ (ความเห็น ว่าขาดสูญ) ชาวแวนแคว้น หมายถึงอายตนะภายใน ๖ และอายตนะภายนอก ๖ เจ้าพนักงาน หมายถึงนันทิราคะ (ความกำหนดด้วยอำนาจความยินดี) เป็นชื่อของกาม ในชื่อกาม ๑๖ ชื่อ และ พราหมณ์ หมายถึงพระชินาสพ (ขุ.ธ.อ. ๗/๙๐-๙๒)

นิริยวรรค หมวดว่าด้วยคนทำความชั่วตกนรก มีจำนวน ๙ เรื่อง ๑๔ คาถา ในวรรคนี้ คำว่า ความชั่ว มีความหมายหลายนัย เช่น เรื่องปริพาชิกาชื่อสุนทรี หมายถึงการกล่าวต่อผู้อื่นด้วยเรื่องเท็จ และการทำความชั่วแล้วปิดบังว่า มิได้ทำเป็น เหตุให้ได้รับผลคือตกนรก เรื่องภิกษุผู้อยู่ฝั่งแม่น้ำวัคคุมุทา หมายถึงความทุกข์ พิศุฑอวดอุตตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตนเพื่อแสวงหาลาภเป็นเหตุให้ได้รับผลคือตกนรก ในเรื่องนี้ทรงแสดงเชิงเปรียบเทียบให้เห็นผลต่างระหว่างความทุกข์ที่ได้รับ จากความ เป็นผู้ทุกข์ที่บริโภคอาหารซึ่งชาวบ้านถวายแล้วต้องตกนรกหลายแสนกับกับความทุกข์ คือความร้อนที่ได้รับจากการกลืนกินก้อนเหล็กร้อนว่า ความทุกข์ที่ได้รับจากการ กลืนกินก้อนเหล็กร้อนนั้นมีผลน้อยกว่า เพราะแม้จะได้รับความทุกข์เวทนาที่ได้รับเพียง

ในชาตินี้เท่านั้น และเรื่องบุตรเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ หมายถึงการเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น เป็นเหตุให้ได้รับทุกข์คือความเศร้าหมอง นอนไม่เป็นสุข ถูกนินทา และ ตกนรก

นาควรรค หมวดว่าด้วยช้าง มีจำนวน ๘ เรื่อง ๑๔ คาถา ในวรรคนี้ คำว่า ช้าง แปลจากนาคคัพพี เพราะนาคคัพพีมาจาก นค แปลว่า ภูเขา สัตว์ที่ใหญ่โตดุจภูเขา ชื่อว่านาคะ (ช้าง) (อภิธัมมปิฎก คาถาที่ ๓๖๐) นี่เป็นความหมายทางคติโลก แต่ทาง คติธรรมมีความหมาย ๓ นัย คือ (๑) หมายถึงผู้ไม่ทำความชั่วทางกาย วาจา และใจ (๒) หมายถึง ผู้ไม่ถึงอกติ ๔ ไม่ดำเนินชีวิตด้วยอำนาจระคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ อุทธัจจะ วิจิกิจฉา และอนุสัย (๓) หมายถึงผู้ไม่หวนกลับมาหากิเลสที่ละได้แล้ว (อง.จก.อ. ๓/๔๓/๑๒๑) ช้างเป็นสัตว์ที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง การค้า และการ สงคราม เป็นสัตว์ที่มีความสำคัญมากในครั้งพุทธกาล เพราะช้างเป็นสัตว์ที่ฝึกหัด ได้ดี ฉลาดแสนรู้ พระพุทธองค์ทรงแสดงเชิงประยุกต์เปรียบเทียบระหว่างการฝึกตน กับการฝึกช้าง เปรียบเทียบระหว่างคนที่ฝึกตนได้กับช้างที่ได้รับการฝึกหัดมาดีว่า มีผลคล้ายคลึงกัน เช่น เรื่องการฝึกตน ทรงแสดงเปรียบเทียบระหว่างช้างที่ได้รับการ ฝึกหัดมาดี สามารถ อดทนต่อลูกศรในสงครามได้กับบุคคลที่ฝึกตนได้ด้วยอริยมรรค ๔ สามารถอดกลั้นถ้อยคำหยาบคายต่าง ๆ ได้ และเรื่องช้างป่าเวรกะ ทรงแสดงว่า บุคคลผู้ไม่ประมาทตามรักษาจิตอยู่เสมอย่อมสามารถถอนตนขึ้นจากหล่มคือกิเลสได้

คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาหอรรกถาธรรมบท ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ หวังว่า หนังสือเล่มนี้จะยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จ ลงได้

คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาหอรรกถาธรรมบท ภาค ๗ แปลโดยพยัญชนะ

มีนาคม ๒๕๕๘

คณะกรรมการดำเนินงาน

โครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<p>คณะกรรมการดำเนินงาน ที่ปรึกษา พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.</p> <p>ประธานกรรมการ พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.</p> <p>รองประธานกรรมการ พระมหาเจิม สุวโจ</p> <p>กรรมการ พระสิริชัยโสภณ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาทิ พระมหาสุเทพ สุปฺนฺตฺโต พระมหาศรียุทนต์ สมจาโร พระมหาวิระพงษ์ วีรวโร พระสุทิน เขมวโร พระมหาบูรณะ ชาตเมโธ, ดร. พระมหาสมเดช ตปสีโล นายเกษม แสงนนท์ นายสนธิญาณ รักษาภักดิ์ นายสินชัย วงษ์จำนงค์</p> <p>กรรมการและเลขานุการ นายสุชญา ศิริชัยภูม</p> <p>กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ นายชำนาญ เกิดช่อ นายอักษรวิชัย โฉมศรี นายสมบุญพันธ์ เฟงพิศ</p>	<p>คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหา “อรรถกถาธรรมบทภาค ๗” ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบสำนวนการแปล อรรถกถาธรรมบท ๘ ภาค รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร</p> <p>คณะบรรณธิการ พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาทิ นายสุชญา ศิริชัยภูม</p> <p>คณะบรรณกรแปลเนื้อหาอรรถกถาธรรมบท พระมหาสุรศักดิ์ ธีรวโร พระมหานพดล เตชธมฺโม นายสนธิญาณ รักษาภักดิ์ นายสุชญา ศิริชัยภูม นายมนัส จอดพิมาย นายสินชัย วงษ์จำนงค์ นายชำนาญ เกิดช่อ นายสมบุญพันธ์ เฟงพิศ</p> <p>พิสูจน์อักษร พระมหาธิตติ อนุภาโท นายสุชญา ศิริชัยภูม นายสุภฐาน สุตาจันทร</p> <p>พิมพ์/จัดรูปเล่ม นายสมบุญพันธ์ เฟงพิศ</p> <p>ออกแบบปก นางจุฬารัตน์ วิชานาติ</p> <p>ภาพประกอบ นางสาวกวีรญา มีมุข</p>
--	--

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	(๓)
คำนำ	(๖)
คณะกรรมการดำเนินงานโครงการพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษา พระปริยัติธรรม	(๙)
สารบัญ	(๑๑)
๑๘. มลวัตควัณณนา	๑
๑. เรื่องแห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค (๑๘๒)	๑
๒. เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (๑๘๓)	๙
๓. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ (๑๘๔)	๑๒
๔. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าโลพูทายี (๑๘๕)	๑๗
๕. เรื่องแห่งกุลบุตรคนใดคนหนึ่ง (๑๘๖)	๒๒
๖. เรื่องแห่งภิกษุชื่อว่าจูฬสารี (๑๘๗)	๒๕
๗. เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (๑๘๘)	๓๐
๘. เรื่องแห่งภิกษุหนุ่มชื่อว่าติสสะ (๑๘๙)	๓๓
๙. เรื่องแห่งอุบาสก ๕ คน (๑๙๐)	๓๗
๑๐. เรื่องแห่งเศรษฐีชื่อว่าเมณฑกะ (๑๙๑)	๔๒
๑๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าอุชฌมานสังญณี (๑๙๒)	๕๕
๑๒. เรื่องแห่งปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ (๑๙๓)	๕๗
๑๙. รัชมัญจรวัตควัณณนา	๖๑
๑. เรื่องแห่งมหาอำมาตย์ผู้วินิจฉัย (๑๙๔)	๖๑
๒. เรื่องแห่งภิกษุผู้พิศมัย (๑๙๕)	๖๕

(๑๒)

๓. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าเอกุทานะ (๑๙๖)	๖๗
๔. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏกภัททิยะ (๑๙๗)	๗๑
๕. เรื่องแห่งภิกษุผู้มากพร้อม (๑๙๘)	๗๔
๖. เรื่องแห่งภิกษุชื่อหัตถกะ (๑๙๙)	๗๖
๗. เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (๒๐๐)	๗๘
๘. เรื่องแห่งเดียวิธีย์ (๒๐๑)	๘๐
๙. เรื่องแห่งพรานเบ็ดชื่อว่าอริยะ (๒๐๒)	๘๔
๑๐. เรื่องแห่งภิกษุผู้มากพร้อม (๒๐๓)	๘๖

๒๐. มัคควัดคควัณณนา

๘๙

๑. เรื่องแห่งภิกษุมีรอยเท้าเป็นประมาณ (๒๐๔)	๘๙
๒. เรื่องแห่งภิกษุมีรอยเท้าเป็นประมาณอื่นอีก (๒๐๕)	๙๔
๓. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าปธานกัมมิกติสสะ (๒๐๖)	๙๗
๔. เรื่องแห่งเปรตผู้มีศีระะเพียงดั่งว่าศีระะแห่งสุกร (๒๐๗)	๑๐๑
๕. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าโปฐิละ (๒๐๘)	๑๑๐
๖. เรื่องแห่งพระเถระผู้ชรา (๒๐๙)	๑๑๕
๗. เรื่องแห่งสังฆวิหาริกของพระสารีบุตรเถระ (๒๑๐)	๑๑๙
๘. เรื่องแห่งพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก (๒๑๑)	๑๒๔
๙. เรื่องแห่งนางกิสาโคตมี (๒๑๒)	๑๒๘
๑๐. เรื่องแห่งนางปฏาจารา (๒๑๓)	๑๓๑

๒๑. ปกิณณกวัคควัณณนา

๑๓๕

๑. เรื่องแห่งบุรพกรรมของพระองค์ (๒๑๔)	๑๓๕
๒. เรื่องแห่งกุมาริกาผู้กินซึ่งไข่ไก่ (๒๑๕)	๑๕๐
๓. เรื่องแห่งภิกษุผู้มีปากติดอยู่ในเมืองภัททิยะ (๒๑๖)	๑๕๓

๔. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าลกุณฏิกภัททियะ (๒๑๗) ๑๕๖
๕. เรื่องแห่งนายทารุสาภิกขิยะ (๒๑๘) ๑๕๗
๖. เรื่องแห่งภิกษุวัชชีบุตร (๒๑๙) ๑๖๕
๗. เรื่องแห่งคฤหบดีชื่อว่าจิตตะ (๒๒๐) ๑๖๙
๘. อ.เรื่องแห่งนางจุฬาสู่ภักทา (๒๒๑) ๑๗๑
๙. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อเอกวิหารี (๒๒๒) ๑๘๐

๒๒. นiryācā-kāvya

๑๘๓

๑. เรื่องแห่งปริพาชิกาชื่อว่าสุนทรี (๒๒๓) ๑๘๓
๒. เรื่องแห่งสัตว์ผู้อันทุกข์เบียดเบียนแล้ว (๒๒๔) ๑๘๙
๓. เรื่องแห่งภิกษุผู้อยู่ที่ฝั่งแห่งแม่น้ำชื่อว่าวัคคุมุทา (๒๒๕) ๑๙๑
๔. เรื่องแห่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าเขมกะ (๒๒๖) ๑๙๓
๕. เรื่องแห่งภิกษุผู้ว่ายาก (๒๒๗) ๑๙๖
๖. เรื่องแห่งหญิงผู้อันความริษยาครอบงำแล้ว (๒๒๘) ๑๙๙
๗. เรื่องแห่งภิกษุผู้เป็นอาคันตุกะ (๒๒๙) ๒๐๑
๘. เรื่องแห่งนิครนถ์ (๒๓๐) ๒๐๔
๙. เรื่องแห่งสาวกของเตียรถีย์ (๒๓๑) ๒๐๗

๒๓. Nācā-kāvya

๒๑๑

๑. เรื่องของพระ(พุทฺธ)องค์ (๒๓๒) ๒๑๑
๒. เรื่องแห่งภิกษุผู้เคยเป็นความขี้ขาง (๒๓๓) ๒๑๖
๓. เรื่องแห่งบุตรของพราหมณ์ผู้ชราแล้ว (๒๓๔) ๒๑๘
๔. เรื่องแห่งพระราชพาพระนามว่าปเสนทิโกศล (๒๓๕) ๒๒๗
๕. เรื่องแห่งสามเถระชื่อว่าสาณู (๒๓๖) ๒๓๐
๖. เรื่องแห่งช้างชื่อว่าปาเวระกะ (๒๓๗) ๒๓๘

(๑๔)

๗. เรื่องแห่งภิกษุผู้มากพร้อม (๒๓๘) ๒๔๐

๘. เรื่องแห่งมาร (๒๓๙) ๒๔๖

ภาคผนวก

๒๕๓

๑. หลักสูตรประโยคบาลีสันามหลวง ๒๕๓

๒. เคล็ดลับการสอบผ่าน ๒๕๕

คณะบรรณาธิการผู้ตรวจสอบสำนวนการแปลอรรถกถาธรรมบท ๘ ภาค ๒๕๗

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบสำนวนการแปลอรรถกถาธรรมบท ๘ ภาค ๒๕๗

คณะบรรณาธิการแปลพัฒนาเนื้อหาอรรถกถาธรรมบท ๘ ภาค ๒๕๘

๑๘. มลวิคควัณณนา

๑๘. อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าวพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยเรื่องมลทิน อันข้าพเจ้า จะกล่าว ฯ

๑. อ.เรื่องแห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค อันข้าพเจ้า จะกล่าว ฯ (๑๘๒)

อ.พระคาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งบุตรของบุคคล
ผู้ฆ่าซึ่งโค คนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ มีคำว่า ปณฺฑุปลาไสทานสิ
ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(คนฆ่าโคสั่งให้ภรรยาปิ้งเนื้อ)

ได้ยินว่า อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค คนหนึ่ง ในเมืองสาวัตถี ฆ่าแล้ว ซึ่งโค ท.
ถือเอาแล้ว ซึ่งเนื้อล่า ท. ให้ปิ้งแล้ว นึ่งแล้ว พร้อมด้วยบุตรและภรรยา ย่อมเคี้ยวกิน
ซึ่งเนื้อด้วย ย่อมขาย ด้วยมูลค่าด้วย ฯ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น ทำอยู่ ซึ่งกรรม
ของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค ลึนปี ๕๕ ท. อย่างนี้ มิได้ถวายเป็นแล้ว ซึ่งยาคุหรือ หรือว่า
ซึ่งภัต แม้สักว่าทัพพีหนึ่ง ในวันหนึ่ง แต่พระคาสดา ผู้ประทับอยู่ ในพระวิหาร
อันใกล้ ฯ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น เว้นจากเนื้อ ย่อมไม่บริโภค ซึ่งภัต ฯ ในวันหนึ่ง
อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น ขายแล้ว ซึ่งเนื้อ ในส่วนแห่งวัน ให้แล้ว ซึ่งชิ้นแห่งเนื้อ
ชิ้นหนึ่ง แก่ภรรยา เพื่ออันปิ้ง เพื่อประโยชน์ แก่ตน ได้ไปแล้ว เพื่ออันอาบ ฯ
ครั้งนั้น อ.สหายของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น มาแล้ว ลูเรือ นกล่าวแล้ว กะภรรยาว่า
อ.เธอ จงให้ ซึ่งเนื้ออันบุคคลพึงขาย แก่ฉัน หน่อยหนึ่ง อ.อาคันตุกะ (แขก)
มาแล้ว ที่เรือ นของฉัน ดังนี้ ฯ อ.ภรรยา แห่งบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น กล่าวแล้วว่า
อ.เนื้ออันบุคคลพึงขาย ย่อมไม่มี อ.สหาย ของท่าน ขายแล้ว ซึ่งเนื้อ ไปแล้ว
เพื่ออันอาบ ในกาลนี้ ดังนี้ ฯ อ.สหาย กล่าวแล้วว่า อ.ท่าน อย่ากระทำให้แล้ว
อย่างนี้ ถ้าว่า อ.ชิ้นแห่งก้อนเนื้อ มีอยู่ไซ้ อ.เธอ จงให้ ดังนี้ ฯ อ.ภรรยา ของบุคคล

ผู้ฆ่าซึ่งโค กล่าวแล้วว่า เว้น ซึ่งขึ้นแห่งเนื้อ ที่ฉันเก็บไว้ เพื่อสหายของท่าน
 อ.เนื้อ อื่น ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ อ.สหายนั้น คิดแล้วว่า อ.เนื้ออื่น จากเนื้ออันหญิงนี้
 เก็บแล้ว เพื่อประโยชน์แก่สหาย ของเรา ย่อมไม่มี อ.หนึ่ง อ.สหายของเรา นั้น
 เว้นจากเนื้อ ย่อมไม่บริโภคน อ.หญิงนี้ จักไม่ให้ ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งเนื้อนั้น เอง
 หลีกไปแล้ว ฯ แม้ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโคอาบแล้ว กลับมาแล้ว ครั้นเมื่อภัตร
 อันภรรยา นั้น คดแล้ว นำเข้าไป พร้อมด้วยผักต้ม เพื่อตน กล่าวแล้วว่า อ.เนื้อ
 ย่อมอยู่ ณ ที่ไหน ดังนี้ ฯ อ.ภรรยา กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ นาย อ.เนื้อ ย่อมไม่มี
 ดังนี้ ฯ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค กล่าวแล้วว่า อ.เรา ให้แล้ว ซึ่งเนื้อ เพื่อประโยชน์
 แก่การบิ๊ง ไปแล้ว มิใช่หรือ ดังนี้ ฯ อ.ภรรยา กล่าวแล้วว่า อ.สหายของท่าน มาแล้ว
 กล่าวแล้วว่า อ.อาคันตุกะ ของฉัน มาแล้ว อ.เธอ จงให้ ซึ่งเนื้ออันบุคคลพึงขาย
 แก่ฉัน ดังนี้ ครั้นเมื่อคำว่า อ.เนื้ออื่น จากเนื้ออันฉันเก็บไว้ เพื่อสหาย ของท่าน
 ย่อมไม่มี อ.หนึ่ง อ.สหายของท่านนั้น เว้นจากเนื้อ ย่อมไม่บริโภคน ดังนี้ อันฉัน
 แม้กล่าวแล้ว ถือเอาแล้ว ซึ่งเนื้อนั้น โดยพลการ เองนั้นเที่ยว ไปแล้ว ดังนี้ ฯ
 อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น กล่าวแล้วว่า อ.เรา เว้นจากเนื้อ ย่อมไม่บริโภคน ซึ่งภัตร
 อ.เธอ จงนำมา ซึ่งเนื้อนั้น ดังนี้ ฯ อ.ภรรยา กล่าวแล้วว่า อันฉัน อาจ เพื่ออันทำ
 ซึ่งอะไร ข้าแต่ นาย อ.ท่าน จงบริโภคน ดังนี้ ฯ

(คนฆ่าโคตัดลิ้นโคมาบิ๊งกิน)

อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น กล่าวแล้วว่า อ.เรา จะไม่บริโภคน ซึ่งภัตร ดังนี้
 ยังภรรยาให้ นำไปแล้ว ซึ่งภัตรนั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งมีด, อ.โคตัวยืนอยู่แล้ว ที่หลัง
 แห่งเรือน มีอยู่ ไปแล้ว สู่น้ำน้ก แห่งโค นั้น สอดแล้ว ซึ่งมีมือ ในปาก ดึงออกแล้ว
 ซึ่งลิ้น ตัดแล้ว ที่โคน ด้วยมีด ถือเอาแล้ว ไปแล้ว ให้บิ๊งแล้ว บนถ่านเพลิง ท.
 วางไว้แล้ว บนที่สุตแห่งภัตร นั่งแล้ว บริโภคนแล้ว ซึ่งก้อนแห่งภัตร ก้อนหนึ่ง
 วางแล้ว ซึ่งขึ้นแห่งเนื้อ ขึ้นหนึ่ง ในปาก ฯ ในขณะที่นั้นนั้นเที่ยวแล อ.ลิ้น ของบุคคล

ผู้ฆ่าซึ่งโคนั้น ขาดตกไปแล้ว ในถาดแห่งภัตต ๑ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโคนั้น ได้แล้ว ซึ่งวิบากอันบุคคลเห็นสมด้วยกรรม ในขณะนั้นนั้นเทียว ๑ แม้ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโคนั้น เป็นราวกะ อ.โค เป็น มีสายแห่งเลือด ไหลออกอยู่ จากปาก เข้าไปแล้ว ลู่ภายในแห่งเรือน เทียวร้องไปอยู่ ด้วยเขา ท. ๑

(บุตรคนฆ่าโคหนึ่ภัย)

ในสมัยนั้น อ.บุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค เป็นผู้ยืนแลดูอยู่แล้ว ซึ่งบิดา ในที่ใกล้ ย่อมเป็น ๑ ครั้งนั้น อ.มารดา กล่าวแล้ว กะบุตรนั้นว่า ดูก่อนลูก อ.เจ้า จงดู ซึ่งบิดานี้ ผู้ราวกะว่า อ.โค เทียวร้องไปแล้ว ด้วยเขา ท. ในท่ามกลางแห่งเรือน อ.ความทุกข์นี้ จักตก บนกระหม่อม ของเจ้า อ.เจ้า ไม่แลดูแล้ว แม้ซึ่งเรา กระทำอยู่ ซึ่งความสวัสดิ์ แก่ตน จงหนีไป ดังนี้ ๑ อ.บุตรแห่งบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค นั้น ผู้อันความกลัวแต่ความตายคุกคามแล้ว ไหว้แล้ว ซึ่งมารดา หนีไปแล้ว ก็แล อ.บุตรนั้น ครั้นหนีไปแล้ว ได้ไปแล้ว ลู่เมืองตักกสิลา ๑ แม้ อ.บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค เป็นราวกะว่า อ.โค เป็น เทียวร้องไปแล้ว ในท่ามกลางแห่งเรือน กระทำแล้ว ซึ่งกาละ เกิดแล้ว ในนรกชื่ออเวจี ๑ แม้ อ.โค ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ๑ แม้ อ.บุตรของ บุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค ไปแล้ว ลู่เมืองตักกสิลา เรียบแล้วซึ่งการงานของนายช่างทอง ๑ ครั้งนั้น อ.อาจารย์ของเขา เมื่อไป ลู่บ้าน กล่าวแล้วว่า อ.เธอ พึ่งทำ ซึ่งเครื่องประดับ ชื่ออันมีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ หลีกไปแล้ว ๑ แม้ อ.บุตรนั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งเครื่องประดับ อันมีอย่างนั้นเป็นรูป ๑ ครั้งนั้น อ.อาจารย์ของเขา มาแล้ว เห็นแล้ว ซึ่งเครื่องประดับ ดาริแล้วว่า อ.ชายผู้นี้ ไปแล้วในที่ใดที่หนึ่ง เป็นผู้สามารถ เพ้ออัน เลี้ยงซึ่งชีวิต ย่อมเป็น ดังนี้ ได้ให้แล้ว ซึ่งธิดา ของตน ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย (แก่เขา) ๑ อ.บุตรนั้น เจริญแล้ว ด้วยบุตรและธิดา ท. ๑

(ลูกทำบุญให้พ่อ)

ครั้งนั้น อ.บุตร ท. แห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค่นั้น ผู้ถึงแล้วซึ่งวัยเรียนแล้ว ซึ่งศิลปะ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก ไปแล้ว สู่มืองสาวัตถิ ดำรงแล้ว ซึ่งฆราวาส ในเมืองนั้น อยู่ ๆ เป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้เลื่อมใส ได้เป็นแล้ว ๆ แม้อ.บิดา ของบุตร ท. เหล่านั้น ไม่ทำแล้ว ซึ่งกุศลใดๆ เทียว ถึงแล้ว ซึ่งความชรา ในเมืองตักกิลลา ฯ ครั้งนั้น อ.บุตร ท. แห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค่นั้น ปรีักษากันแล้วว่า อ.บิดา ของเรา ท. เป็นคนแก่ ย่อมเป็น ดังนี้ ยังบุคคลให้เรียก มาแล้ว สู้สำนัก ของตน กล่าวแล้วว่า อ.เรา ท. จักถวาย ซึ่งทาน เพื่อประโยชน์ แก่บิดา ดังนี้ นิมนต์แล้วซึ่งภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทเจ้าเป็นประธาน ฯ ในวันรุ่งขึ้น อ.บุตร ท. เหล่านั้น ยังภิกษุสงฆ์ มีพระพุทเจ้าเป็นประธาน ให้นั่งแล้ว ในภายใน แห่งเรือน อังคาสแล้ว โดยเคารพ ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งจิตด้วยภัตร กราบทูลแล้ว กะพระศาสดาว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ภัตรนี้ อันข้าพเจ้า ท. ถวายแล้ว กระทำ ให้เป็นชีวิตภัตร เพื่อบิดา อ.พระองค์ ขอจงทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา แก่บิดา ของข้าพเจ้า ท. ดังนี้ ฯ

(พระศาสดาทรงแสดงธรรม)

*อ.พระศาสดา ตรัสเรียกแล้ว ซึ่งบิดานั้น ตรัสแล้วว่า ตุก่อนอุบาสก อ.ท่าน เป็นคนแก่ เป็นผู้มีสรีระแก่ห่อหมแล้ว เป็นเช่นกับใบไม้เหลือง ย่อมเป็น อ.เสปียง ทางคือกุศล เพื่อไปสู่ปรโลก ของท่าน ย่อมไม่มี อ.ท่าน จงกระทำ ซึ่งที่พึง แก่ตน อ.ท่าน เป็นบัณฑิต จงเป็น อ.ท่าน เป็นพาล จงอย่าเป็น ดังนี้ เมื่อจะทรงกระทำ ซึ่งอนุโมทนา ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ว่า

* สัตถุลักษณะ * ถึง *, (**ถึง**) เครื่องหมายบอกให้รู้ว่าข้อความจากนี้เคยออกสอบ สนามหลวง ในแต่ละปี.

ในกาลนี้ อ.ท่าน เป็นดูไบไม้เหลือง ย่อมเป็น
อนึ่ง แม้อ.บุรุษแห่งพระยายม ท. ปรากฏแล้ว แก่ท่าน
อ.ท่าน ย่อมตั้งอยู่ ใกล้ปากแห่งความเสื่อม
อนึ่ง แม้อ.เสวีียงทาง ของท่าน ย่อมไม่มี
อ.ท่านนั้น จงกระทำ ซึ่งที่พึง แก่ตน
อ.ท่าน จงพยายาม พลัน อ.ท่าน เป็นบัณฑิต จงเป็น
อ.ท่าน เป็นผู้สมลทินอันกำจัดได้แล้ว
เป็นผู้ไม่มีกิเลสเพียงดั่งว่าเนิน
จักถึง ซึ่งอริยมุอันเป็นทิพย์ ดังนี้ ฯ

(แก้orro)

อ.orroว่า ดูก่อนอุปาสก ในกาลนี้ อ.ท่าน เป็นราวกะว่าไบไม้เหลือง
ขาดแล้วตกลงบนแผ่นดิน ได้เป็นแล้ว ดังนี้ ในบท ท. เหล่านั้นหนา แห่งบาท
พระคาถาว่า **ปณฺฑุปลาโสว ทานิสฺส** ดังนี้ ฯ

อ.ทูตของพระยายม ท. อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมตรัสเรียกว่า **ยมบุริสา** ฯ
แต่ว่า อ.คำนี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว หมายเอาซึ่งความตายนั้นเทียว ฯ
อ.อธิบายว่า อ.ความตาย ปรากฏแล้ว แก่ท่าน ดังนี้ อันบัณฑิต พึงทราบ ฯ

อ.orroว่า ก็ อ.ท่าน เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ใกล้ปากแห่งความเสื่อมด้วย ใกล้ปาก
แห่งความไม่เจริญด้วย ดังนี้ แห่งบทว่า **อุโยคมุเช** ดังนี้ ฯ *^๑

อ.orroว่า แม้อ.เสวีียงทางคือกุศล ของท่าน ผู้ไปอยู่ ลูปรโลก ย่อมไม่มี
ราวกะ อ.เสวีียงทางมีข่าวสารเป็นต้น ของบุคคลผู้เตรียมจะไป ไม่มีอยู่ ดังนี้
แห่งบทว่า **ปาถยยํ** ดังนี้ ฯ

^๑ ออกสอบสนามหลวง ปี ๒๕๒๒ ข้อ ๑.

อ.อรรถว่า อ.ท่านนั้น จงกระทำ ซึ่งที่ฟังคือกุศล แก่ตน รวากะ อ.บุคคล ครั้นเมื่อเรือ อับปางแล้ว ในสมุทร กระทำอยู่ ซึ่งที่ฟังอันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า เกาะ ๆ ก็ อ.ท่าน เมื่อกระทำ จงพยายาม เร็วพลัน คือว่า จงปรารภ ซึ่งความเพียร ด่วน ๆ คือว่า เป็นบัณฑิต ด้วยการกระทำ ซึ่งที่ฟังอันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า กุศลธรรม แก่ตน จงเป็น ๆ ด้วยว่า อ.บุคคลใด ย่อมกระทำ ซึ่งกุศล ในกาล แห่งตนไม่ถึงแล้ว ซึ่งปากแห่งความตายแล้วสามารถเพื่ออันท่านั้นเทียว อ.บุคคลนี้ ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ย่อมเป็น ๆ อ.อธิบายว่า อ.ท่าน เป็นผู้เช่นนั้น จงเป็น อ.ท่าน เป็นอันธพาล จงอย่าเป็น ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบทว่า **โส กรโรหิ** ดังนี้ ๆ

อ.อรรถว่า อ.ท่าน กระทำอยู่ ซึ่งความเพียร อย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้มีมลทิน อันกำจัดได้แล้ว เพราะความที่แห่งตนเป็นผู้มีมลทินมีราคะเป็นต้นอันนำออก ไปได้แล้ว ย่อมเป็น คือว่า เป็นผู้ไม่มีกิเลสเพียงดั่งว่าเนิน คือว่า เป็นผู้มีกิเลสออกแล้ว เพราะความไม่มีแห่งกิเลสเพียงดั่งว่าเนิน เป็น จักถึง ซึ่งภูมิแห่งสุทธาวาส อันมี อย่าง ๕ ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบทว่า **ทิพฺพํ อริยภูมิ** ดังนี้ ๆ

ในกาลอันเป็นที่จบลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ตั้งอยู่แล้ว ในโสตปาตติผล ๆ อ.เทศนา เป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่ชน ท. ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ๆ

(พวกบุตรถวายทานอีก)

อ.บุตร ท. เหล่านั้น นิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา แม้เพื่อประโยชน์แก่การฉัน ในวันรุ่งขึ้น ถวายแล้ว ซึ่งทาน กราบทูลแล้ว กะพระศาสดาผู้มีกิจด้วยกัตถันทรง กระทำแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้อ.ภคฺตรนี้ อันข้าพเจ้า ท. ถวายแล้ว กระทำ ให้เป็นชีวิตภัตฺร เพื่อบิดา ของข้าพเจ้า ท. อ.พระองค์ ของจงทรงทำ ซึ่งอนุโมทนา แก่บิดานี้เช่นเทียว ดังนี้ ในกาลเป็นที่อนุโมทนา ๆ อ.พระศาสดา เมื่อทรงกระทำ ซึ่งอนุโมทนา แก่บิดานั้น ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. ๒ เหล่านี้ว่า

ในกาลนี้ อ.ท่าน เป็นผู้มียอันชรา นำเข้าไปแล้ว ย่อมเป็น

อ.ท่าน เป็นผู้เตรียมพร้อมแล้ว เพื่ออันไป

สู่สำนัก ของพระยายม ย่อมเป็น

อนึ่ง แม้อ.ที่พักในระหว่าง ของท่าน ย่อมไม่มี

ก็ แม้อ.เสปียงทาง ของท่าน ย่อมไม่มี ฯ

อ.ท่านนั้น จงทำ ซึ่งที่พึง แก่ตน

อ.ท่าน จงพยายาม พลัน

อ.ท่าน เป็นบัณฑิต จงเป็น

อ.ท่าน เป็นผู้มิลทินอันกำจัดได้แล้ว

เป็นผู้ไม่มีกิเลสเพียงดั่งว่าเนิน เป็น

จักไม่เข้าถึง ซึ่งชาติและชรา อีก ดังนี้ ฯ

(แก้อรรถ)

อ.ศัพท์ว่า อูป ในบทว่า อูปนี้ตวโย ในพระคาถานั้น เป็นเพียงนิบาต ย่อมเป็น ฯ อธิบายว่า อ.ท่าน มียอันชรา นำไปแล้ว คือว่า มียอันชรา นำไปแล้ว ได้แก่มียอันชรา ล่วงไปแล้ว ฯ อธิบายว่า ในกาลนี้ อ.ท่าน ล่วงแล้วซึ่งวัย ท. ๓ เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ใกล้ปากแห่งความตาย ดังนี้ อันบัณฑิต พึงทราบ ฯ

อ.อรรถว่า อ.ท่าน เป็นผู้ตระเตรียม เพื่ออันไป สู่ปาก แห่งความตาย เป็น เป็นผู้ตั้งอยู่แล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถาว่า สมุขยาโตลี ยมสุส สนฺตํกั ดังนี้ ฯ

อ.อรรถว่า อ.บุคคล ท. เดินไปอยู่ สู่หนทาง กระทำอยู่ ซึ่งกิจ ท. เหล่านั้น ฯ ย่อมอยู่ ในระหว่างแห่งทาง ฉนฺโต อ.บุคคล ท. ผู้ไปอยู่ สู่ปรโลก กระทำอยู่ ฉนฺตนั้น ย่อมอยู่ ทามิได้ เพราะว่า อันบุคคลผู้ไปอยู่ สู่ปรโลก ไม่อาจ เพื่ออันกล่าว ซึ่งคำว่า อ.ท่าน จงรอ ลึนวันเล็กน้อย อ.ข้าพเจ้า จะให้ ซึ่งทาน ก่อน อ.ข้าพเจ้า จะพึง ซึ่งธรรม ก่อน ดังนี้ เป็นต้น ฯ ก็ อ.บุคคล เคลื่อนแล้ว จากโลกนี้ เป็นผู้

เกิดแล้ว ในปรโลกเทียว ย่อมเป็น ๆ อ.พระดำรัสนี้ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว
 หมายถึง ซึ่งเนื้อความนี้ ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถาว่า **วาโลปี จ เต นตฺถิ อนุตรา**
 ดังนี้ ๆ

อ.บทว่า **ปาถะยฺย** นี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ในหนหลัง แม้ก็จริง
 ถึงอย่างนั้น อ.พระดำรัสนี้ อันพระศาสดา ทรงถือเอาแล้ว ในพระคาถาแม้
 เพื่ออันทรงกระทำ ให้มันบ่อยๆ เกือบาสก ๆ แม้ อ.พยาธิและมรณะ ท. เป็นอัน
 ทรงถือเอาแล้ว ในบทว่า **ชาติขร** นี้ นั้นเทียว ย่อมเป็น ๆ

ก็ อ.อนาคามิมรรค อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ด้วยพระคาถา
 ในหนหลัง ท. อ.อรหัตมรรค อันพระองค์ ตรัสแล้ว ในพระคาถานี้ ๆ แม้ครั้งเมื่อ
 ความเป็นอย่างนั้น มีอยู่ ครั้นเมื่อพระกระยาหาร อันพระราชาทรงปั้นแล้ว
 ซึ่งก่อนข้าว อันมีขนาดเท่าพระโอบุชฺฐ์ ของพระองค์เป็นประมาณ ทรงนำเข้าไป
 แก่พระโอรส อ.พระกุมาร ย่อมทรงรับเอา โดยประมาณแห่งพระโอบุชฺฐ์ ของพระองค์
 นั้นเทียว ฉันท, อ.อุบาสก ครั้นเมื่อธรรม อันพระศาสดา แม้ทรงแสดงแล้ว
 ด้วยสามารถแห่งมรรคในเบื้องสูง บรรลุแล้ว ซึ่งโสดาปัตติผล ในเบื้องต่ำ
 บรรลุแล้ว ซึ่งอนาคามิผล ในที่สุดแห่งการอนุโมทนา นี้ ตามกำลังแห่งอุปนิสัย
 ของตน ๆ อ.เทศนา เป็นไปกับด้วยวาจาปริโยชน ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทที่เหลือ
 ดังนี้แล ๆ

อ.เรื่องแห่งบุตรของบุคคลผู้ฆ่าซึ่งโค จบแล้ว ๆ

๒. อ.เรื่องแห่งพรหมณ์คนใดคนหนึ่ง อันข้าพเจ้า จะกล่าว ฯ (๑๘๓)

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพรหมณ์คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ มีคำว่า **อนุพุพเพน เมธาวิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(พรหมณ์ทำความเกื้อกูลแก่ภิกษุ)

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง อ.พรหมณ์นั้น ออกไปแล้ว แต่เข้าเที่ยว ได้ยินแลดู อยู่แล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ห่มอยู่ ซึ่งจีวร ในที่เป็นที่ห่มซึ่งจีวร ของภิกษุ ท. ฯ ก็ อ.ที่นั่น เป็นที่มีหญ้าออกขึ้นแล้ว ย่อมเป็น ฯ ครั้งนั้น เมื่อภิกษุรูปหนึ่ง ห่มอยู่ ซึ่งจีวร อ.ชายแห่งจีวร เกือบกัลลวอยู่ ที่หญ้า ท. เปียกแล้ว ด้วยหยาดแห่งน้ำค้าง ท. อ.พรหมณ์ เห็นแล้ว ซึ่งเหตุนั้น คิดแล้วว่า อ.อันอันเรากระทำซึ่งที่นี้ ให้เป็นที่มิ ของเขียวไปปราศแล้ว ย่อมควร ดังนี้ ในวันรุ่งขึ้น ถือเอาแล้ว ซึ่งจอบ ไปแล้ว ถากแล้ว ซึ่งที่นั้น ได้กระทำแล้ว ให้เป็นที่เช่นกับมณฑลแห่งลาน แม้ในวันรุ่งขึ้น อ.พรหมณ์ มาแล้ว สูที่นั้น ครั้นเมื่อภิกษุ ท. ห่มอยู่ ซึ่งจีวร เห็นแล้ว ซึ่งชาย แห่งจีวร ของภิกษุรูปหนึ่งตกไปแล้ว ที่พื้นดิน เกือบกัลลวอยู่ ที่ฝุ่น คิดแล้วว่า อ.อันอันเราเกลี้ย ซึ่งทรายในที่นี้ ย่อมควร ดังนี้ นำมาแล้ว ซึ่งทราย เกือบลงแล้ว ฯ

(พรหมณ์สร้างมณฑปและศาลา)

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.แดด อันกล้า ได้มีแล้ว ในกาลก่อนแห่งภัตต ฯ แม้ใน กาลนั้น อ.พรหมณ์ เห็นแล้ว ซึ่งเหงื่อ ท. อันไหลออกอยู่ จากกาย ของภิกษุ ท. ผู้ห่มอยู่ ซึ่งจีวร คิดแล้วว่า อ.อันอันเรายังบุคคลให้กระทำ ซึ่งมณฑป ในที่นี้ ย่อมควร ดังนี้ ยังบุคคลให้ทำแล้ว ซึ่งมณฑป ฯ อ.ฝนพรา ได้มีแล้ว แต่เข้าเที่ยว ในวันหนึ่งอีก ฯ แม้ในกาลนั้น อ.พรหมณ์ แลดูอยู่ ซึ่งภิกษุ ท. เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มีจีวรอันเปียกแล้ว คิดแล้วว่า อ.อันอันเรายังบุคคลให้กระทำ ซึ่งศาลา ในที่นี้ ย่อมควร ดังนี้ ยังบุคคลให้กระทำแล้ว ซึ่งศาลา คิดแล้วว่า ในกาลนี้ อ.เรา

จักกระทำ ซึ่งการฉลองซึ่งศาลา ดังนี้ นิมนต์แล้ว ซึ่งภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้า เป็นประธาน ยังภิกษุ ท. ให้นั่งแล้ว ในภายในด้วย ในภายนอกด้วย ถวายแล้ว ซึ่งทาน ในกาลอันเป็นที่สุดแห่งกิจด้วยภัตร รับประทานแล้ว ซึ่งบาตร ของพระศาสดา เพื่อประโยชน์แก่การอนุโมทนา กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่วนั้น ทั้งปวง จำเดิมแต่ต้น ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ แลดูอยู่ ในที่นี้ ในกาลเป็นที่หม่อม ซึ่งจีวร ของภิกษุ ท. ยืนแล้ว เห็นแล้ว ซึ่งเหตุนี้ด้วย นี้ด้วย ดังนี้ ฯ

(พระศาสดาทรงแสดงธรรม)

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ ของพราหมณ์นั้น ตรัสแล้วว่า ดูก่อน พราหมณ์ ชื่อ อ.บัณฑิต ท. กระทำอยู่ ซึ่งกุศลหน่อยหนึ่งๆ ในขณะๆ ย่อมนำออก นั้นเทียว ซึ่งมลทินคืออกุศล ของตน โดยลำดับ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถานี้ว่า

อ.บุคคลผู้มีปัญญา กระทำอยู่ ซึ่งกุศลหน่อยหนึ่งๆ

ในขณะๆ โดยลำดับ พึงกำจัด ซึ่งมลทิน ของตน

ราวกะ อ.นายช่างทอง ปิดเป่าอยู่ ซึ่งสนิมแห่งทอง ดังนี้ ฯ

(แก้อรรถ)

อ.อรรถว่า โดยลำดับ ดังนี้ ในบท ท. เหล่านั้นหนา แห่งบทว่า **อนุปุพฺพเพน** ดังนี้ ฯ อ.บุคคลผู้ประกอบด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองในธรรม ชื่อว่า **เมธาวิ** ฯ

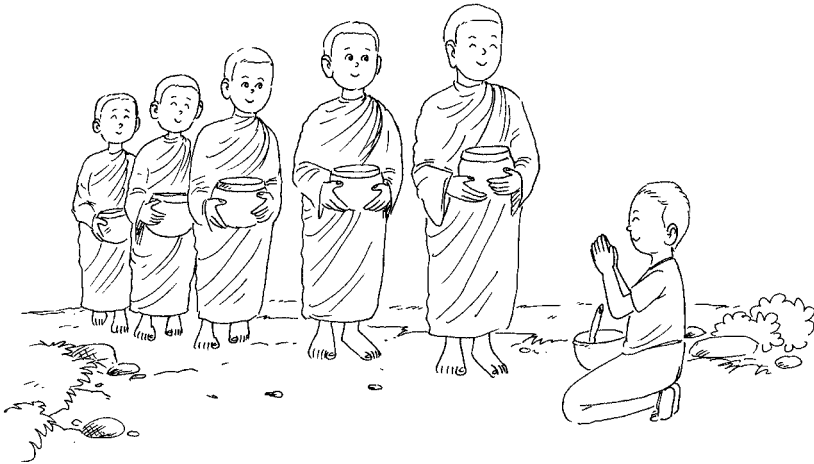
อ.อรรถว่า กระทำอยู่ ซึ่งกุศล ในโอกาส ในโอกาส ดังนี้ แห่งหมวดสอง แห่งบทว่า **ขณฺเณ ขณฺเณ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถว่า อ.นายช่างทอง หลอมแล้ว ทุบแล้ว ซึ่งทอง ลิ่นวาระเดียว นั้นเทียว ย่อมไม่อาจ เพื่ออันนำออก ซึ่งสนิมแล้ว กระทำซึ่งชนิดแห่งเครื่องประดับ แต่ว่า อ.นายช่างทอง หลอมอยู่ ทุบอยู่ บ่อยๆ ย่อมนำออก ซึ่งสนิม แต่่นั้น ย่อมกระทำ ให้เป็นชนิดแห่งเครื่องประดับ มีอย่างต่างๆ ฉนฺใด, อ.บัณฑิต กระทำอยู่ ซึ่งกุศล บ่อยๆ ชื่อว่า พึงกำจัด ซึ่งมลทินคือกิเลสมีรากจะเป็นต้น

ของตน ฉะนั้น ด้วยว่า ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น มีอยู่ อ.บัณฑิต ย่อมเป็นผู้ชื่อว่ามิมลทินอันขจัดแล้ว คือว่า เป็นผู้มิกิเลสออกแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถาว่า **กมฺมาโร รชตฺสเสว** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่จบลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ ดำรงอยู่แล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ
อ.เทศนา เป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่มหาชน ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง จบแล้ว ฯ

๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ อันข้าพเจ้า จะกล่าว ฯ (๑๘๔)

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อติสสเถระ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ มีคำว่า **อัยสาว มลฺ สมฺภูจาย** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(พระติสสะมอบผ้าสาฎกเนื้อหยาบแก่พี่สาว)

ได้ยินว่า อ.กุลบุตร ผู้มีปกติอยู่ในเมืองสาวัตถี คนหนึ่ง บรรพชาแล้ว เป็นผู้มื่ออุปสมบทอันตนได้แล้ว เป็น ปราภิกขุแล้ว ว่า อ.ติสสเถระ ดังนี้ ฯ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก อ.พระติสสเถระนั้น เข้าจำแล้ว ซึ่งกาลฝน ๓ วิหารในชนบท ได้แล้ว ซึ่งผ้าสาฎกเนื้อหยาบ อันมีศอก ๘ เป็นประมาณ ผู้มีกาลฝนอันตนอยู่จำแล้ว พวารณาแล้ว ถือเอาแล้ว ซึ่งผ้านั้น ไปแล้ว วางไว้แล้ว ที่มือ แห่งพี่สาว ฯ อ.พี่สาวนั้น คิดแล้วว่า อ.ผ้าสาฎกผืนนี้ เป็นผ้าที่สมควร แก่ห้องชาย ของเรา ย่อมเป็น หามิได้ ดังนี้ ตัดแล้ว ซึ่งผ้านั้น ด้วยมีตอันคม กระทำแล้ว ให้เป็นชิ้นน้อย ชิ้นใหญ่ โขลกแล้ว ในครก สางแล้ว ดัดแล้ว กรอแล้ว ปั่นแล้ว กระทำ ให้เป็นด้ายละเอียด ให้ทอแล้ว ซึ่งผ้าสาฎก ฯ

(พระเถระเตรียมตัดจีวร)

แม่ อ.พระเถระ จัดแจงแล้ว ซึ่งด้ายด้วย ซึ่งเข็ม ท. ด้วย ยังภิกษุหนุ่มและ สามเณร ท. ผู้ทำอยู่ ซึ่งจีวร ให้ประชุมกันแล้ว ไปแล้ว สู่สำนัก แห่งพี่สาว กล่าวแล้วว่า อ.ท่าน จงให้ ซึ่งผ้าสาฎกผืนนั้น แก่อาตมา อ.อาตมาจักยังบุคคลให้กระทำ ซึ่งจีวร ดังนี้ ฯ อ.พี่สาวนั้น นำออกแล้ว ซึ่งผ้าสาฎก อันมีศอก ๘ เป็นประมาณ วางไว้แล้ว ในมือ ของพระผู้ห้องชาย ฯ อ.พระติสสะนั้น รับแล้ว ซึ่งผ้าสาฎกนั้น พิจารณาแล้ว กล่าวแล้วว่า อ.ผ้าสาฎก ของอาตมา เป็นผ้าเนื้อหยาบ เป็นผ้ามีศอก ๘ เป็นประมาณ ย่อมเป็น อ.ผ้าสาฎกนี้ เป็นผ้าเนื้อละเอียด เป็นผ้ามีศอก ๘ เป็นประมาณ ย่อมเป็น อ.ผ้านี้ เป็นผ้าสาฎก ของอาตมา ย่อมเป็น หามิได้ อ.ผ้านี้

เป็นผ้าสาฎก ของท่าน ย่อมเป็น อ.ความต้องการ ด้วยผ้าผืนนี้ ของอาตมา
 ย่อมไม่มี อ.ท่าน จงให้ ซึ่งผ้าสาฎกผืนนั้นนั้นนันทิว แก่อาตมา ดังนี้ ฯ อ.พี่สาว
 กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ผ้านี้ เป็นผ้า ของท่านนั้นนันทิว ย่อมเป็น อ.ท่าน
 จงถือเอา ซึ่งผ้านั้น ดังนี้ ฯ อ.พระติสสะนั้น ไม่ปรารถนาแล้ว นั้นนันทิว ฯ ครั้งนั้น
 อ.พี่สาว บอกแล้ว ซึ่งกิจอันตนกระทำแล้ว ทั้งปวง แก่พระติสสะนั้น ได้ถวายแล้ว
 ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ผ้านี้ เป็นผ้าของท่าน ท. นั้นนันทิว ย่อมเป็น อ.ท่าน ท.
 จงถือเอา ซึ่งผ้านั้น ดังนี้ ฯ อ.พระติสสะนั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งผ้านั้น ไปแล้ว สูวิหาร
 เริ่มตั้งแล้ว ซึ่งจิวัตรกรรม ฯ

(พระติสสะตายไปเกิดเป็นเส้น)

ครั้งนั้น อ.พี่สาว ของพระติสสะนั้น ยังวัตถุ ท. มียาคุและภัตตรเป็นต้น
 ให้ถึงพร้อมแล้ว เพื่อประโยชน์แก่ภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ผู้กระทำซึ่งจิวัตร
 ของพระติสสะนั้น ฯ ก็ ในวันแห่งจิวัตรเสร็จแล้ว อ.พี่สาว ยังบุคคลให้กระทำแล้ว
 ซึ่งสักการะ เป็นอันมาก ฯ อ.พระติสสะนั้น แลดูแล้ว ซึ่งจิวัตร เป็นผู้มีความเยื่อใย
 เกิดแล้ว เป็น ในจิวัตรนั้น คิดแล้วว่า ในวันพรุ่งนี้ อ.เรา จักห่ม ซึ่งจิวัตรนั้น ดังนี้
 พบแล้ว พาดไว้แล้ว ที่ราวแห่งจิวัตร ในราตรีนั้น อ.พระติสสะนั้น ไม่สามารถอยู่
 เพื่ออันยังอาหารอันตนฉันแล้ว ให้ย่อย กระทำแล้ว ซึ่งกาละ เป็นเส้น เป็น เกิดแล้ว
 ที่จิวัตรนั้นนันทิว ฯ

(พระศาสดารับสั่งไม่ให้แจกจิวัตร)

แม้ อ.พี่สาว สดับแล้ว ซึ่งการกระทำ ซึ่งกาละ ของพระติสสะนั้น ร้องให้
 กลิ้งเกลือกแล้ว ณ ที่ใกล้เท้า ท. ของภิกษุ ท. ฯ อ.ภิกษุ ท. กระทำแล้ว ซึ่งกิจ
 แห่งสิริระ ของพระติสสะนั้น กล่าวแล้วว่า อ.จิวัตรนั้น ย่อมถึงแก่สงฆ์นั้นนันทิว
 เพราะความไม่มีแห่งคิลานุปัทฐาก อ.เรา ท. จักให้แบ่ง ซึ่งจิวัตรนั้น ดังนี้ ให้นำ
 ออกแล้ว ซึ่งจิวัตรนั้น ฯ อ.เส้น ร้องอยู่ วิ่งไปแล้ว ข้างโน้นด้วย ข้างนี้ด้วย ด้วยอัน